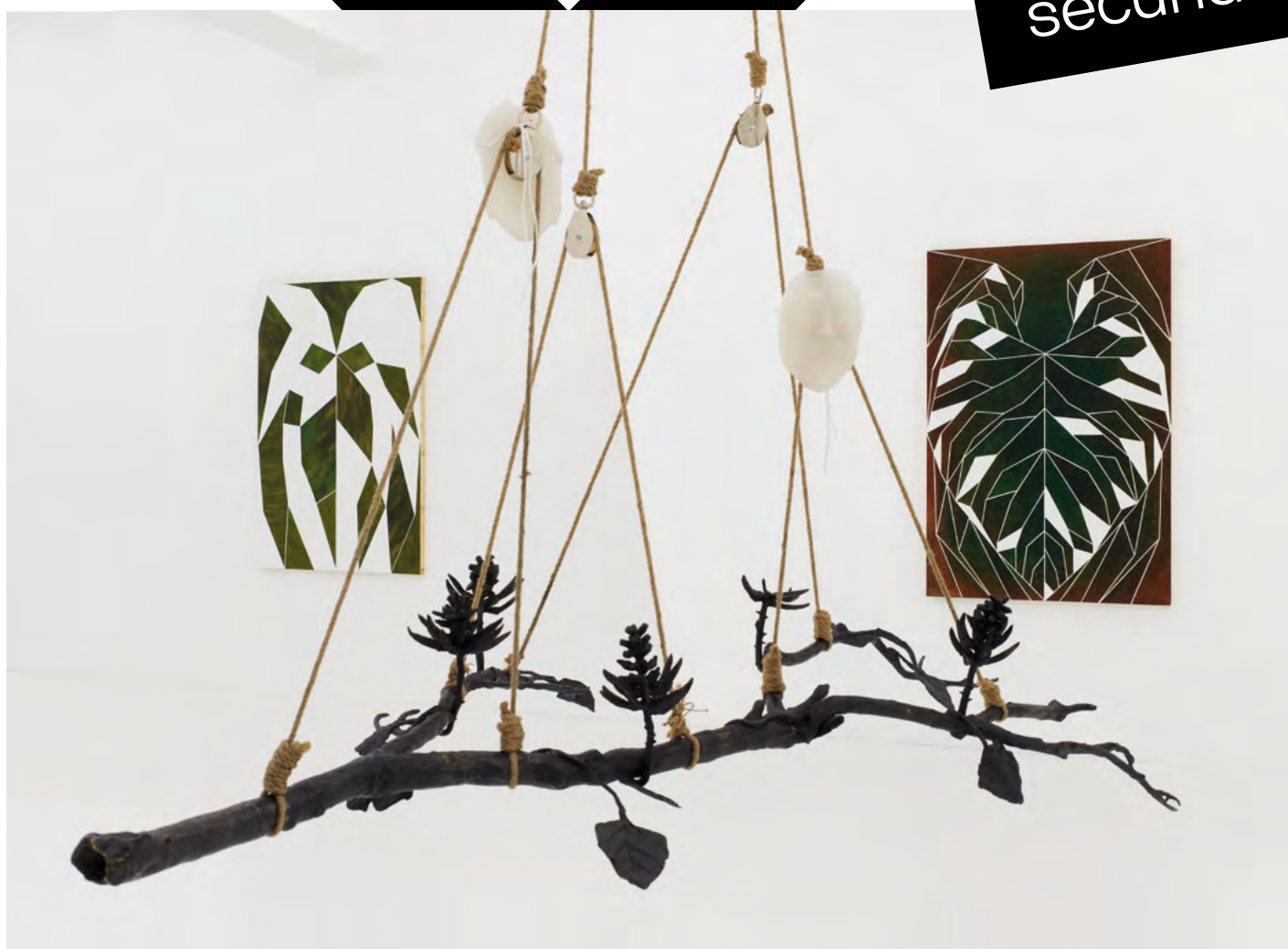

KUNST IN DE KLAS

→ Naufus
Ramírez-
Figueroa

1ste graad
secundair

0 – INLEIDING VOOR DE LEERKRACHT

Met dit kunstblaadje ontdek je de wereld van hedendaags kunstenaar Naufus Ramírez-Figueroa. Onderwerpen als oorlog, culturele identiteit en ecologie komen sterk aan bod in zijn werk.

Die thema's kunnen best intens zijn. Neem dus zeker voldoende tijd om dit kunstblaadje te doorlopen. Wees gevoelig en open voor mogelijke raakvlakken uit de leefwereld van je leerlingen.

Projecteer het in het groot en overloop samen met je leerlingen de informatie en opdrachten. Je kan het gebruiken als opstart of afsluit van de schooldag of als inleiding voor een les.

Het kunstblaadje zet aan tot aandachtig kijken en praten. Je kan de tekst zelf voorlezen of de leerlingen één voor één aan bod laten komen.

Met dit kunstblaadje ga je vooral samen met je leerlingen nadenken en filosoferen.

Filosoferen is samen praten en nadenken. Belangrijk om te onthouden is dat er geen juiste of foute antwoorden zijn. Bijvragen stellen is cruciaal voor een goed filosofisch gesprek. Dat zijn vragen als: *Waarom denk je dat? Kan je een voorbeeld geven? Wat bedoel je daarmee? Is dat altijd zo? Wat als het omgekeerde waar is? ...*

1 – ONTMOET DE KUNSTENAAR

Maak kennis met Naufus Ramírez-Figueroa

- Geboren in 1978
- Afkomstig van Guatemala
- Gebruikt zijn thuisland als inspiratie
- Creëert droomwerelden in zijn werken
- Maakt schilderijen, installaties, performances ...

2 – BIENVENIDO A GUATEMALA

- Naufus Ramírez-Figueroa groeide op in Guatemala, een land in Midden-Amerika.
- Guatemala is een land met een rijke cultuur en geschiedenis.
- Wat weet je al over Guatemala? Wat kan je erover opzoeken?

Wist-je-datjes:

- Een inwoner van Guatemala noem je een Guatemalteek.
- De officiële taal van Guatemala is Spaans.
- Tussen de 4de en de 11de eeuw woonden de Maya's onder andere in Guatemala. Je kan nog veel resten van hun beschaving terugvinden in het land, zoals bijvoorbeeld de tempels op de foto.
- In Guatemala wonen maar net iets meer mensen dan in België, maar het land is wel 3,5 keer zo groot!
- In Guatemala wonen de kleinste vrouwen ter wereld. Vrouwen zijn gemiddeld maar 1m50 groot.
- Het land heeft 33 vulkanen, waarvan er 3 actief zijn.

3 – DROOMWERELDEN

Naufus groeide op in Guatemala. Hij is gefascineerd door de geschiedenis van zijn land. Dat zijn niet altijd leuke verhalen.

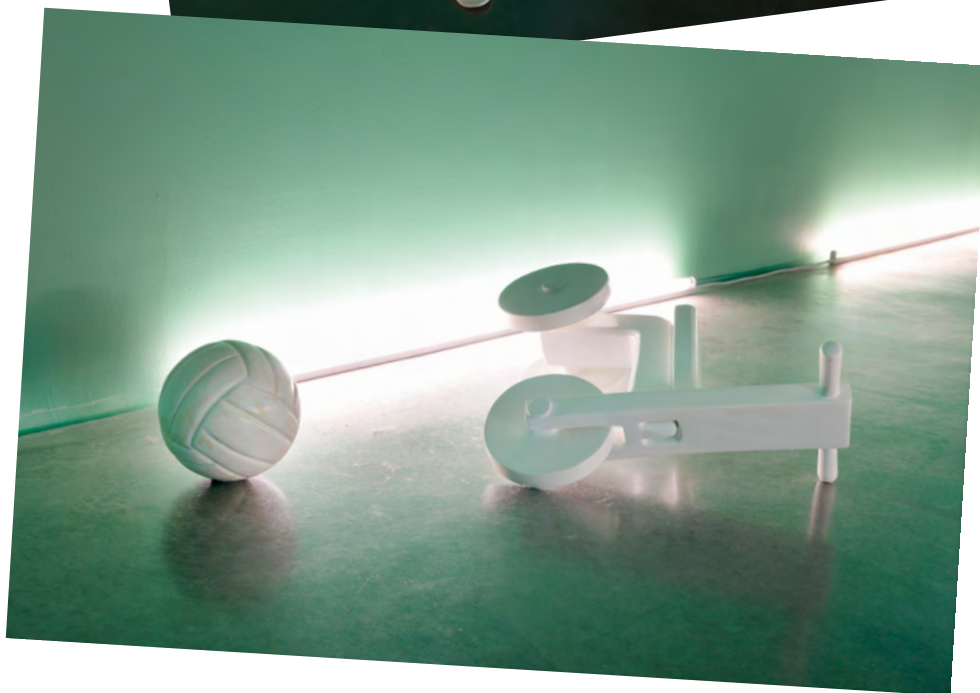
36 jaar lang woedde er een vreselijke burgeroorlog in Guatemala. De bevolking van het land voelt de gevolgen van die oorlog nog elke dag.

De Guatemalteekse burgeroorlog duurde van 13 november 1960 tot 29 december 1996. De oorlog werd gevoerd tussen de regeringstroepen en linkse rebellengroepen. Die laatste kregen ook steun van de inheemse bevolking en arme boeren in Guatemala. Er zijn ontzettend veel slachtoffers gevallen, en veel mensen zijn vandaag nog steeds vermist. Uiteindelijk werden de Guatemalteekse regeringstroepen veroordeeld voor genocide en schending van de mensenrechten.

Naufus wil die pijnlijke geschiedenis aan mensen vertellen met zijn kunstwerken. Hij doet dat op een speciale manier. Zo bouwt hij in zijn werken vaak droomwerelden, waarin je als kijker niet goed weet wat echt is en wat niet.

- Wanneer heb jij voor het laatst gedroomd?
- Wat gebeurde er in je droom?

Kijk goed naar de afbeeldingen: wat zie je?
Welk gevoel krijg je hierbij? Kan je er een droom
bij bedenken?

FILOSOFIE:

- Kan iedereen dezelfde droom hebben? Hoe weet je dat je droomt?
- Kunnen dromen gevaarlijk zijn? Is een droom echt of niet?
- Hoe weet je het verschil tussen een droom en een nachtmerrie?

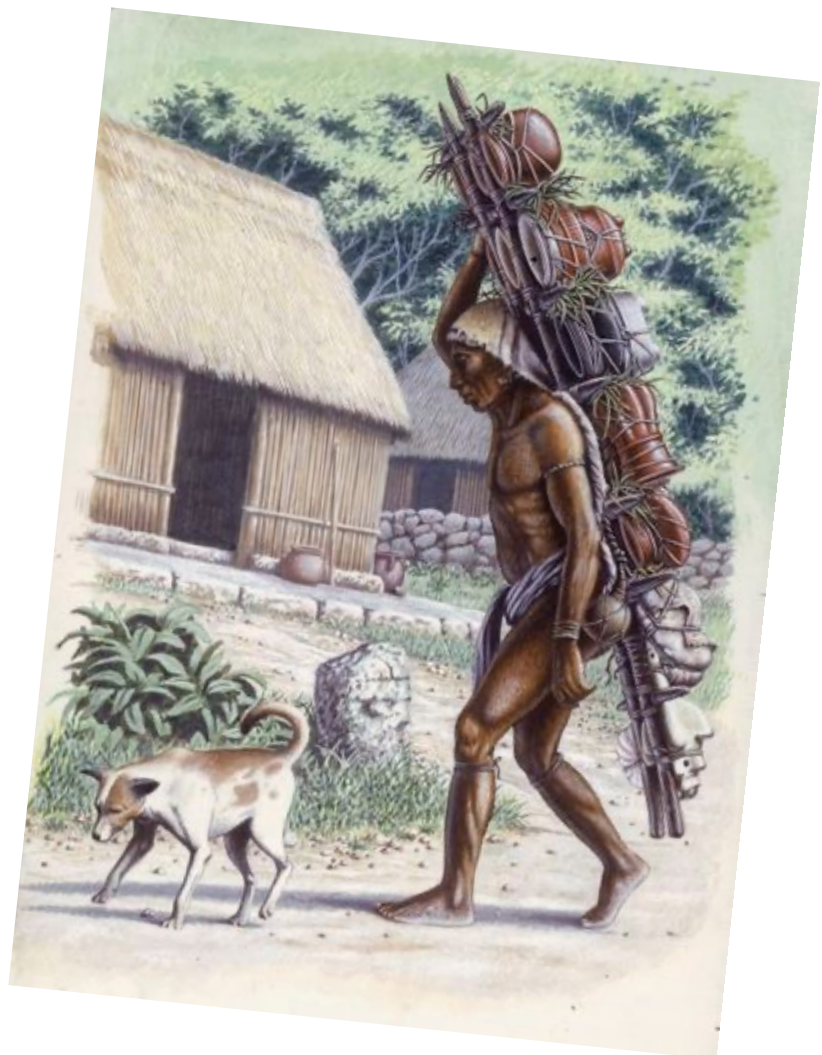
4 – DRAAGKRACHT

Naufus Ramírez-Figueroa houdt erg van zijn thuisland Guatemala en de tradities die daarbij horen.

Honderden jaren geleden moesten mensen een manier vinden om veel dingen tegelijk te vervoeren. Er waren toen natuurlijk nog geen auto's, dus werd er gezocht naar andere, slimme systemen.

Een traditionele manier waarop mensen veel dingen tegelijk konden vervoeren is de *cacaxte*. Een *cacaxte* is een soort houten structuur die je op je rug kan binden. Zo'n systeem werd gebruikt in Zuid-Amerika, maar ook op andere plekken in de wereld.

Naufus inspireerde zich op dat oude systeem en maakte een eigen *cacaxte*. Naufus hangt aan zijn *cacaxte* een heleboel voorwerpen. Hiervoor baseerde hij zich op waardevolle objecten uit verschillende tijdsperiodes en culturen die uit allerlei landen meegepakt werden en op hun beurt in buitenlandse musea terecht kwamen. Denk bijvoorbeeld aan Afrikaanse of Egyptische beelden, maar ook aan objecten uit Guatemala, Griekenland, China ...

De kunstenaar vindt de gebeurtenissen in Guatemala soms zwaar om te dragen. Dat bedoelt hij niet letterlijk, maar figuurlijk. Met zijn *cacaxte* wil hij zichzelf die dingen eigenlijk helpen dragen.

- Wat zou hij daarmee bedoelen? Is er iets dat jij soms
- zwaar vindt om te dragen? Wat zou daarbij helpen?

WIST JE DAT:

M Leuven heeft een groot kunstatelier waar kunstenaars soms een paar maanden de tijd krijgen om eigen kunstwerken te maken. In 2018 was dat M-atelier even voor Naufus Ramírez-Figueroa. In de tijd dat hij in het atelier werkte, maakte hij zijn *cacaxte*. Hij deed ook een performance in het museum zelf, waarbij hij zijn *cacaxte* droeg in de zalen. Cool, toch?

FILOSOFIE

- Bepaalt de geschiedenis wie je bent?
- Ben je verbonden met mensen uit de geschiedenis?
- Maakt het uit waar je wordt geboren?
- Is het belangrijk dat we pijnlijke verhalen doorvertellen?
- Kan je pijn doorgeven? Heelt de tijd alle wonden?
- Hoe lang kan verdriet duren?
- Kan je pijn hebben en toch blij zijn?
- Bestaat er pijn die nooit over gaat?
- Is pijn nuttig?

5 – DE NATUUR

Naufus is ook bezig met ecologie en natuur. Hij ziet in Guatemala de gevolgen van de klimaatveranderingen. Opnieuw gebruikt hij zijn kunst om mensen daarover te doen nadenken, bijvoorbeeld met zijn installaties 'Deus Ex Machina' en 'Dea Ex Machina'.

Al ooit van gehoord?

WAT IS EEN DEUS EX MACHINA?

Duizenden jaren geleden werd er al theater gespeeld. Vooral de oude Grieken zijn daar heel beroemd om geworden. Die Grieken bedachten allerlei ongelooflijke verhalen. Zó ongelooflijk, dat de schrijvers soms zelf niet meer wisten hoe het verhaal verder kon gaan. Daar hadden ze dan een oplossing voor: deus ex machina. Er kwam dan een onverwachte oplossing uit de bus; een god die alles kon oplossen of een wapen met bijzondere krachten.

Naufus maakt zich veel zorgen over de natuur.

De aarde wordt warmer, sommige planten en dieren sterven uit ...

Voor deze installatie heeft de kunstenaar een tak aan touwen gehangen. Aan die touwen hangen maskers van Guatemalteekse volksgoden die de natuur beschermen.

Naufus vraagt zich met dit werk af wat we nog kunnen doen om de natuur te redden. Kan alleen een ongelooflijke deus ex machina de problemen nog oplossen?

- Merk jij in je omgeving iets van de klimaatproblemen?
- Hebben jullie het op school soms over ecologie?
- Is er iets dat de school nog kan verbeteren?
- Wat kan je thuis doen? Wat denk jij?

FILOSOFIE

- Heeft de natuur de mens nodig?
- Wie is de baas van de aarde?
- Hoe weten we wat goed is voor de natuur?
- Is de natuur of de mens belangrijker?
- Heeft de natuur een mening?

6 – MAG DAT WEL?

Naufus groeide op tijdens de burgeroorlog in Guatemala. Veel Guatemalteken waren het niet eens met de beslissingen van de regering. Zo ook sommige familieleden van de kunstenaar. In 1975 zaten de ooms van Naufus op de universiteit in Guatemala City. Met hun studentenvereniging voerden ze een theaterstuk op: *El Corazón del Espantapájaros* (het hart van de vogelverschrikker). Dat theaterstuk had een duidelijke boodschap; het was tijd voor een revolutie in Guatemala.

Een moedige zet van de acteurs, midden in de oorlog. De overheid was het niet eens met die boodschap en het theaterstuk mocht niet meer gespeeld worden. De overheid was zelfs zo boos, dat ze de acteurs bedreigde en het theater in brand stak.

Naufus kent het verhaal van het theaterstuk via zijn ooms. Hij besliste om er zelf een performance over te maken. Hij schakelde acteurs in die dramatische gedichten voordragen en verkleed zijn. Hij noemde zijn performance 'Lugar de Consuelo'. In het Nederlands betekent dat **plek van troost**. Naufus zocht een manier om die pijnlijke verhalen te verwerken of een plaats te geven. Hij doet dat in zijn kunstwerken.

WAT IS EEN PERFORMANCE?

Een performance is een soort optreden of vertoning van een kunstenaar. Dat optreden, vaak uitgevoerd voor een publiek, vormt dan het kunstwerk. Als de performance gedaan is, blijft er dus meestal niets achter. Daarom maken kunstenaars er soms een film van, zodat de performance toch kan blijven bestaan.

- Zou jij soms een plek van troost kunnen gebruiken?
Wat helpt jou als je droevig bent?
- Stel dat je een plek van troost zou kunnen bouwen voor iedereen op school. Hoe ziet die eruit? Waar op school is die plek? Kunnen jullie samen iets bedenken?

FILOSOFIE

- Is de wereld beter als iedereen mag doen wat die wil?
- Mag je vanuit een goede bedoeling iets slecht doen?
- Kan je ooit helemaal gelijk hebben?

7 – ZIE JE DAT GOED?

Naufus maakte speciaal voor zijn tentoonstelling in M een nieuw kunstwerk. Het is een installatie die heet 'History of silk in Guatemala #1'.

Projecteer de afbeelding groot op je scherm. Kijk samen heel goed naar het werk. Wat zie jij hierin?

Gebruik volgende vragen om te helpen bij het kijken:

- Wat gebeurt er op deze foto?
- Waaraan zie je dat?
- Wat kan je nog meer ontdekken?

Verzin je eigen verhaal bij dit werk, alsof je dit beeld gedroomd hebt en het nu vertelt aan de anderen. Wat is er gebeurd?

Colofon

Tekst en concept: M Leuven

Vormgeving: Helena Vereycken

Beelden:

p1 – Naufus Ramírez-Figueroa, 'Deus Ex Machina', 2021, Variación sobre hoja de anturio #4 & #5, 2021 © Courtesy of the artist, Sies + Höke Düsseldorf, foto Simon Vogel

p3 – © Ushua Goeminne, M Leuven, Playground 2018

p4 – © Rudy Cano via Wikimedia Commons

p7 – Naufus Ramírez-Figueroa, The House at Kawinal, 2018 © Courtesy of the artist, Sies + Höke Düsseldorf, foto Maris Hutchinson, EPW Studio

p9 – © Ushua Goeminne, M Leuven, Playground 2018

p14 – Naufus Ramírez-Figueroa, 'Lugar de Consuelo', 2021 © Courtesy of the artist, foto Robert Beske

p15 – © M Leuven, foto Miles Fischler

Iconen: The Noun Project